

Hazánk természeti állapotának javítása

Szakpolitikai
összefoglaló

2024

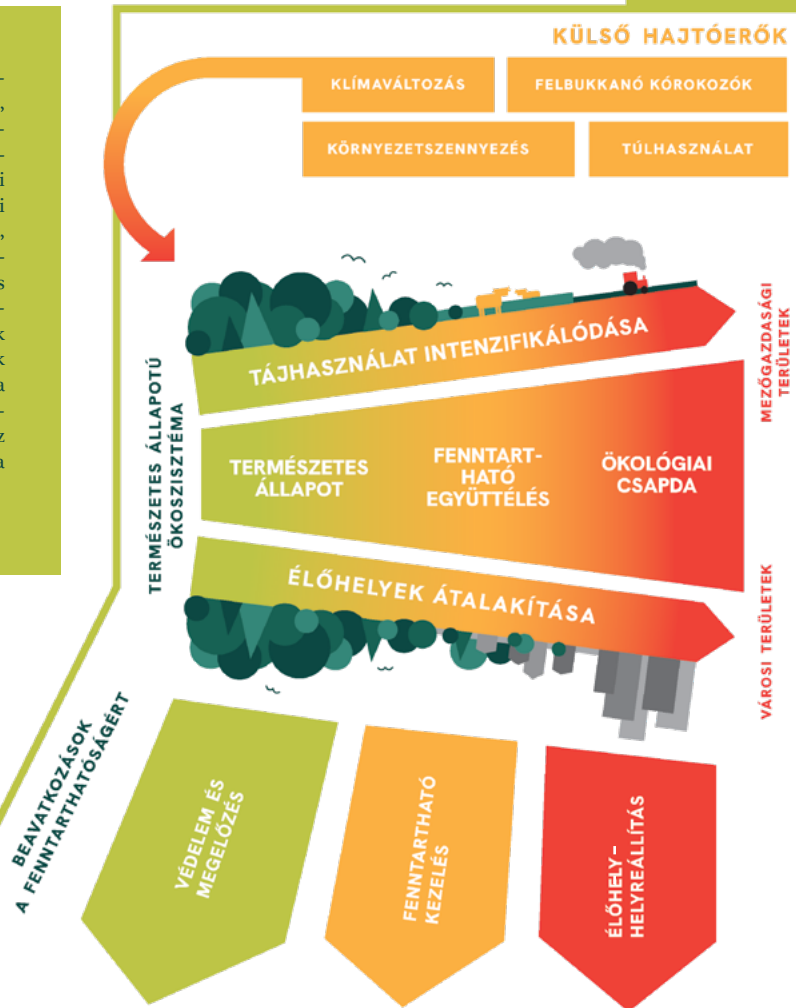
Miért fontos a természet-helyreállítási rendelet?

TUDOMÁNY A FENNTARTHATÓSÁGÉRT

HUN-REN Ökológiai Kutatóközpont Fenntarthatósági Tudáscsoport

HUN-REN
ÖKOLÓGIAI
KUTATÓKÖZPONT

A fenntarthatóság „a jelen szükségleteinek kielégítése anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékek képességét saját szükségleteik kielégítésére”. Az emberi társadalmak csak a természeti környezettel együtt tarthatók fenn, mivel a természet, az egészséges ökoszisztémák alapvető és nélkülözhetetlen ökoszisztéma-szolgáltatásokat nyújtanak az embereknek. Az ökoszisztémák védelme, fenntartható használata és a leromlott ökoszisztémák helyreállítása ezért elengedhetetlen az emberiség jövőjének biztosítása érdekében.

FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉSI CÉLOK

MIÉRT VAN SZÜKSÉG

A TERMÉSZET-HELYREÁLLÍTÁSI RENDELETRE?

A természet, a szárazföldi és vízi ökoszisztémák az emberi gazdaság és társadalom alapját képezik. Az ökoszisztémák biztosítják számunkra, emberek számára a tiszta levegőt és vizet, az élelmet, és az annak megtermeléséhez szükséges talajt és beporzókat, a gyönyörű tájakat. Ezek az úgynevezett ökoszisztéma-szolgáltatások, amelyek megélhetésünket, boldogságunkat és jóllétünket alapozzák meg.

A biológiai sokféleség csökkenése és az ökoszisztémák állapotának leromlása riasztó ütemben folytatódik, amely mostanra már nemcsak a természeti értékeket, de a gazdaságot, valamint a jelenlegi és jövőbeni nemzedékek egészségét és jóllétét is súlyosan veszélyezteti. Európában és Magyarországon is az élőhelyek több, mint 80%-a és a fajok több, mint 50%-a nem megfelelő vagy rossz állapotban van.

A globális, uniós és nemzeti erőfeszítések nem tudták megállítani ezeket a negatív folyamatokat. Az Európai Unió a szakpolitikai célok koherens kidolgozása és végrehajtása érdekében a világon elsőként jogilag is kötelező erőre emelte a helyreállítási célokat egy rendelet formájában. Így intézményesítve azok beépülhetnek az uniós, nemzeti és helyi szintű természetvédelmi tervekbe és stratégiákba, és biztosítani tudják a a biodiverzitáson alapuló fenntartható fejlődési célok megvalósulását.

Ez a törekvés összhangban áll Magyarország Alaptörvényével, ami biztosítja az egészséges környezethez való jogot, és előírja a nemzeti közös örökség, köztük a természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, a honos növény- és állatfajok védelmét, fenntartását és a jövő nemzedékek számára való megőrzését.

MIÉRT VAN SZÜKSÉG ÖKOLÓGIAI HELYREÁLLÍTÁSRA?

Csak az egészséges ökoszisztémák tudják biztosítani számunkra az ökoszisztéma-szolgáltatásokat. A leromlott, károsodott ökoszisztémák törékenyek, nem tudnak megbirkózni a szélsőséges eseményekkel, például a klímaváltozás okozta rendkívüli aszályokkal vagy árvizekkel vagy az új betegségekkel. A világ évente több milliárd eurót veszít a termőföldek leromlása miatt. Az egészséges ökoszisztémák viszont képesek tompítani a klímaváltozás káros hatásait, és javítják a talaj, a víz és a levegő minőségét. A természet helyreállítására fordított minden egyes euró 8-38 euró gazdasági hasznot eredményezhet.

A jövőnk és jóllétünk is jelentős mértékben függ a biológiai sokféleségtől és az ökoszisztémák állapotától. Minél egészségesebbé válnak

ökoszisztémáink, annál egészségesebb lesz a bolygó és mi magunk is.

Az ökoszisztémák spontán helyreállása lassú folyamat, egy erdő esetében évszázadokig is eltarthat. A spontán helyreállítás nem képes lépést tartani a degradáció ütemével, ezért a leromlás ütemének csökkentése és aktív helyreállítás szükséges, ha hosszabb távon biztosítani akarjuk az ökoszisztéma-szolgáltatások fennmaradását. Az ökoszisztémák helyreállítása példátlan lehetőséget kínál a biológiai sokféleség megőrzésére, az éghajlatváltozás mérséklésére és az ahhoz való alkalmazkodás támogatására, valamint az emberi egészség és jóllét javítására, és szorosan illeszkedik a globális fenntartható fejlődési célokhoz.

Az ökológiai helyreállítással fejleszthető fenntartható fejlődési célok

2 AZ ÉHEZÉS MEGSZÜNTETÉSE

- A talaj termőképessége nő
- Az aszály okozta kár csökken
- A növényi beporzás fennmarad és javul
- A kártevők természetes ellenségei fennmaradnak
- Az élelmezésbiztonság nő
- A megtermelt élelmiszer minősége javul

11 FENNTARTHATÓ VÁROSKOK ÉS KÖZÖSSÉGEK

- A zöldfelületek mennyisége nő
- A zöldfelületek minősége javul
- A közösségi terek szolgáltatásai javulnak
- Az ingatlanérték nő

3 EGÉSZSÉG ÉS JÓLÉLET

- A hőhullámok kockázata csökken
- A zaj-, lég- és vízszennyezés csökken
- A rekreációs lehetőség javul
- A mentális és fizikális egészség javul

13 FELLEPÉS AZ ÉGHAJLATVÁLTOZÁS ELLEN

- A biológiailag inaktív területek aránya csökken
- A szénmegkötés nő
- A szén-dioxid kibocsátás csökken
- Az árvíz kockázat csökken
- Az aszálykockázat csökken
- Az erdőtüzkockázat csökken

6 TISZTA VÍZ ÉS ALAPVETŐ KÖZTISZTASÁG

- A vízminőség javul
- A vizek nitrátszennyezettsége csökken
- A szennyezett ivóvízbázisok száma csökken
- A talajvízszint-csökkenés mérséklődik
- Az állóvizek vízjárásának szélsőségei csökkennek

15 SZÁRAZFÖLDI ÖKOSZISZTÉMÁK VEDELME

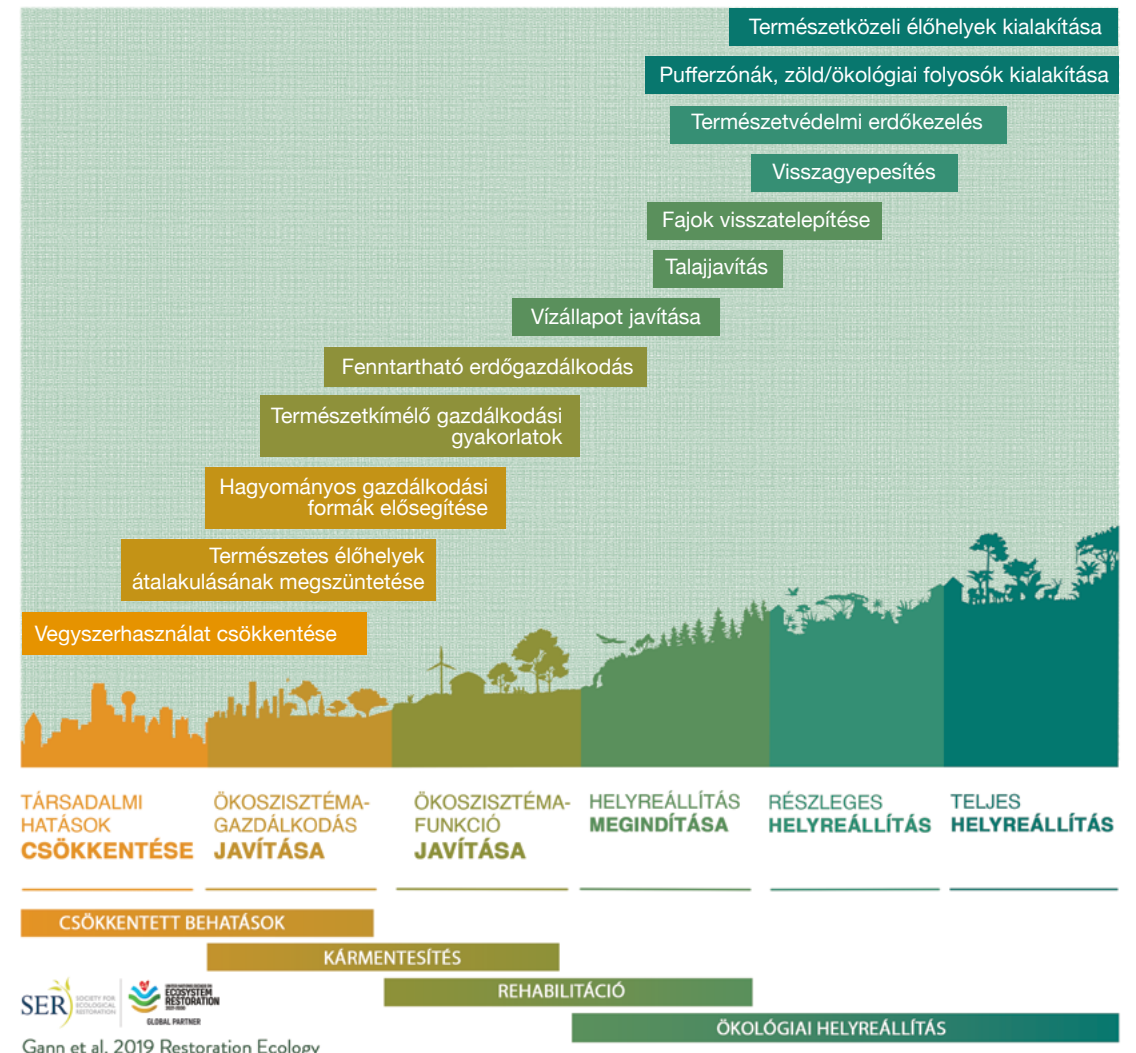
- A biológiai sokféleség nő
- Az ökoszisztémák állapota és szolgáltatásai javulnak
- Az ökoszisztémák összekapcsoltsága javul
- A veszélyeztetett fajok helyzete javul
- Az élőhelyek ellenállóképessége nő
- Az inváziós idegen fajok visszaszorulnak

Mi az ökológiai helyreállítás?

Az ökológiai helyreállítás olyan kezelési beavatkozások egész sorát foglalja magában, amelyek célja a károsodott, leromlott vagy elpusztult ökoszisztémákra gyakorolt negatív hatások csökkentése és a helyreállítás elősegítése. Optimális esetben az ökoszisztémák helyreállítását többirányú megközelítéssel lehet a legjobban támogatni, amely

a leromlást kiváltó természetes és antropogén tényezőket egyaránt figyelembe veszi. Sok esetben sikeresen helyreállíthatjuk a biológiai sokféleséget, a szerkezetet és a megfelelő működést egy leromlott ökoszisztémában, de az ökológiai helyreállítás mégsem helyettesíti a természetvédelmet, és a helyreállítás ígérete nem használható fel a pusztítás vagy a fenntarthatatlan használat igazolására.

A ZÖLDINFRASTRUKTÚRA FEJLESZTÉSE

A helyreállítási beavatkozások skálája számos tevékenységet tartalmaz, amelyek javítják a környezeti feltételeket, visszafordítják az ökoszisztémák leromlását, fenntartják a megfelelő állapotot, vagy aktívan helyreállítják a leromlott ökoszisztémákat. A skálán balról jobbra haladva: a biodiverzitás, az ökoszisztémák állapota javul és az ökoszisztéma-szolgáltatások növekednek. (Forrás: SER)

MIÉRT VAN SZÜKSÉG A SZÁRAZFÖLDI ÖKOSZISZTÉMÁK HELYREÁLLÍTÁSÁRA?

Az emberi beavatkozások a szárazföldi területek 75%-át érintik közvetlenül, amely területekről egyre inkább kiszorulnak az őshonos fajok és ökoszisztémák. A természetközeli erdők és gyepek területek fenntartják a biológiai sokféleséget, köztük a veszélyeztetett fajokat és beporzókat, továbbá fontos szerepet játszanak a talaj védelmében, védik a vízgyűjtőket a szennyezésektől, szabályozzák a mikroklimát, és szén-dioxid megkötésük révén csökkentik az éghajlatváltozás hatásait. Mindezek miatt nélkülözhetetlen a leromlott állapotú ökoszisztémák helyreállítása.

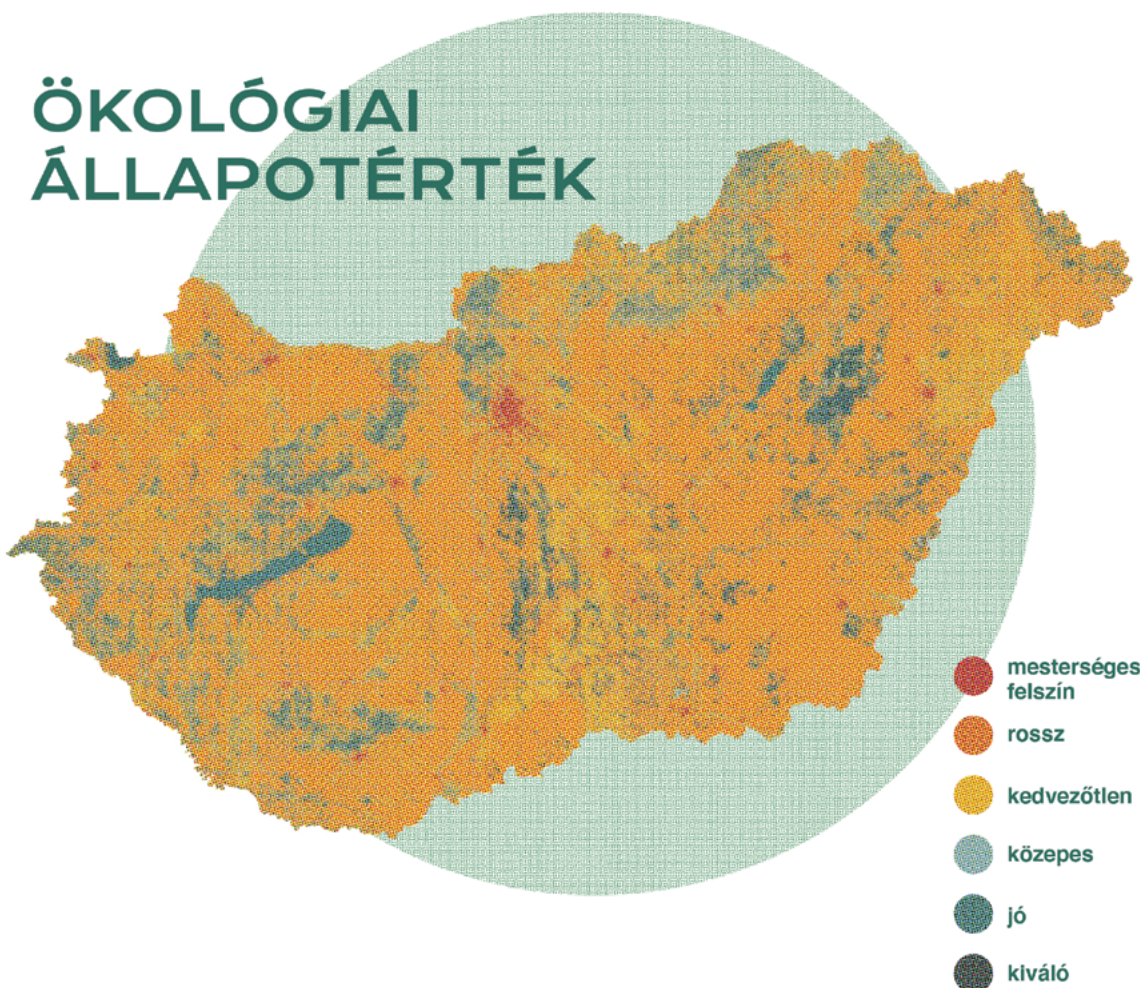

A hazai szárazföldi ökoszisztémák állapota

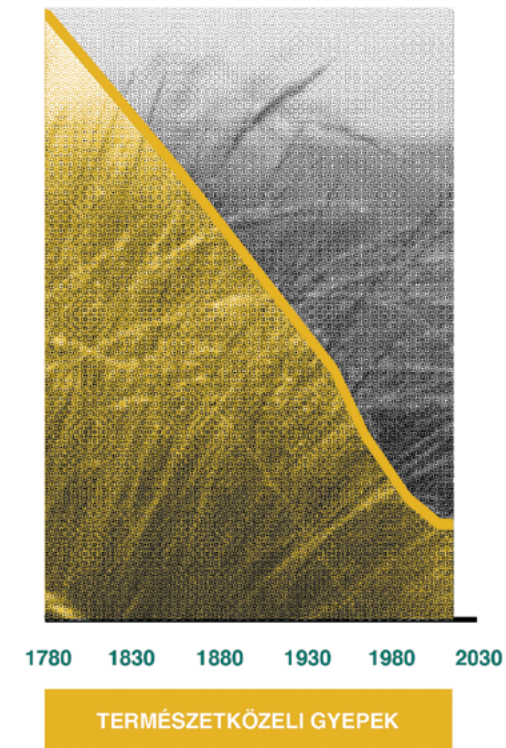
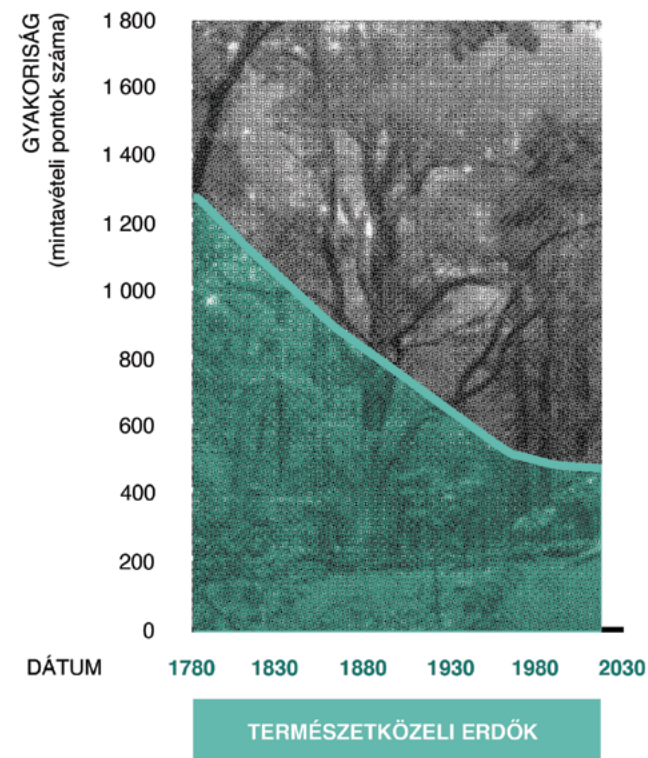
A biológiailag aktív zöldfelületek, az ún. hazai zöldinfrastruktúra az ország összterületének mindössze 49 %-át teszi ki. Ezen belül kiváló

ökológiai állapotú elemek az országnak kevesebb, mint 5%-án fordulnak elő. Országosan mintegy 6 millió hektár van kedvezőtlen vagy nagyon rossz állapotban, ahol az ökoszisztéma-szolgáltatások szintje nem megfelelő. (Forrás: Zöldinfrastruktúra)

ÖKOLÓGIAI ÁLLAPOTÉRTÉK

TERMÉSZETKÖZELI ERDŐK ÉS GYEPEK CSÖKKENÉSE

A természetközeli erdők 64%-a és a természetközeli gyepek 85%-a pusztult el a 18. századtól napjainkig eltelt 200 év során (Forrás: Biró és mtsai. 2022).

MILYEN FELADATOKKAL JÁR EZ?

Megtörtént a hazai élőhelyek kiterjedésének és állapotának feltérképezése, ezeket aktualizálni szükséges, és össze kell hangolni a Natura2000 élőhelyek felméréseivel. Szükséges megállapítani az eltűnőben lévő élőhelyek esetén a kedvező referenciaterület nagyságát, a veszélyeztetett fajok esetén a fenntartásukhoz szükséges élőhely mennyiségét és minőségét. Szintén megkezdődött azoknak a potenciális területeknek a kijelölése, ahol a természetközeli élőhelyek állapotán javítani kellene, illetve ahol helyre lehetne azokat állítani. Ezeknek a terveknek a továbbfejlesztésére és finomhangolására van szükség, elsősorban a különböző ágazatokkal és a helyi gazdálkodókkal egyeztetve, illetve további kutatás szükséges a konkrét, lokális célok meghatározására és a legmegfelelőbb helyreállítási és fenntartási beavatkozások kiválasztására. Szükséges továbbá kidolgozni a megfelelő monitorozási rendszereket, támogatási struktúrát, jogi környezetet, és fontos elősegíteni, illetve növelni a társadalmi támogatottságot.

Mik a szárazföldi ökoszisztémákra tervezett kötelezettségek?

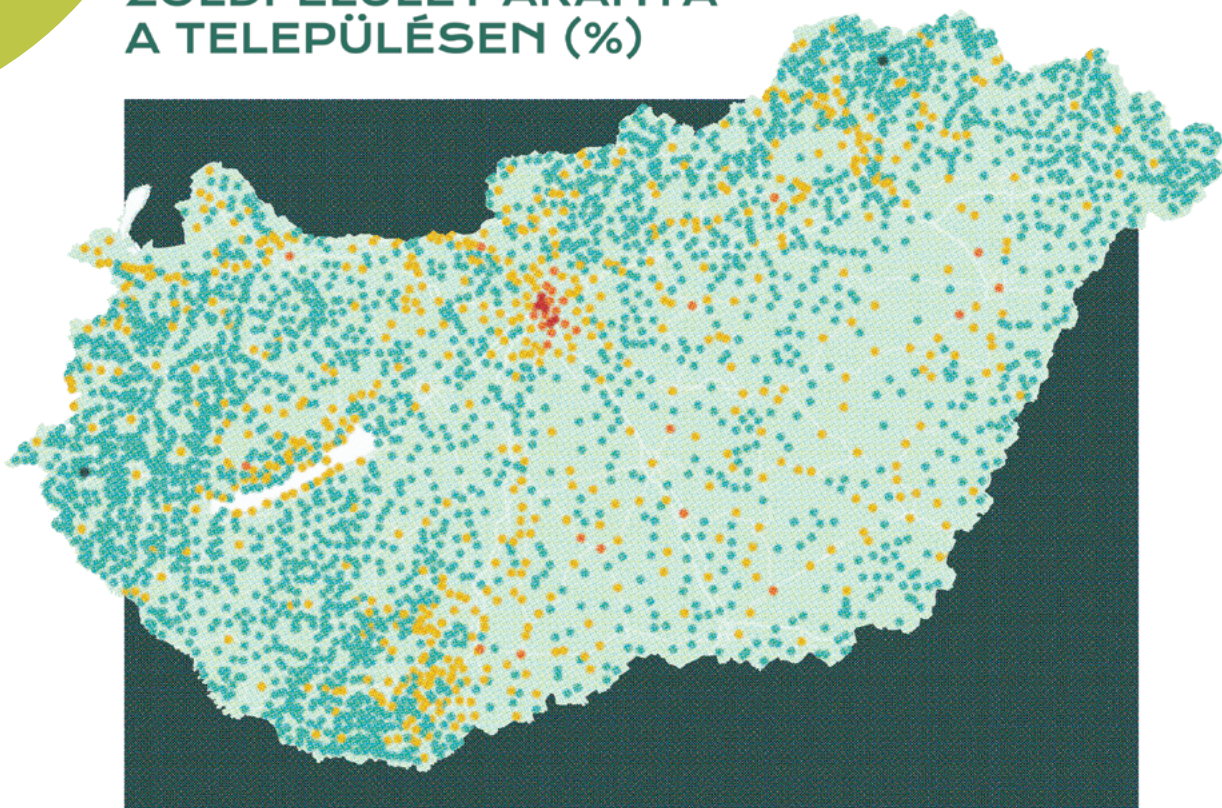
A rossz állapotban lévő közösségi jelentőségű élőhelyek területének legalább 30%-án javítani kell az állapotot 2030-ig, legalább 60%-án helyreállítási intézkedéseket kell hozni 2040-ig, illetve 90%-án 2050-ig. Amennyiben szükséges, az egyes élőhelyek összterületét és összekapcsolódását is növelni kell az élőhelyek vagy a hozzájuk kötődő közösségi jelentőségű fajok hosszú távú fennmaradása érdekében.

MIÉRT VAN SZÜKSÉG A VÁROSI ÖKOSZISZTÉMÁK HELYREÁLLÍTÁSÁRA?

Mindannyian vágyunk arra, hogy zöldövezetben töltsük napjainkat. A városi víztestek és zöldfelületek kiegyenlítik a hőszigetelést, tisztítják a levegőt, csökkentik a villámárvizek kockázatát, rekreációs lehetőséget biztosítanak, hozzájárulnak a fizikai, szociális és mentális egészséghez. A fákkal szegélyezett utcák levegőszennyezettsége akár 60%-kal alacsonyabb. Emellett egy egészséges fa hűtőhatása tíz légkondicionálónak felel meg, és a széndioxid megkötéséhez is hozzájárul. A természeti környezettel való találkozás lehetősége oldja a stresszt, erősíti az immunrendszert, csökkenti a civilizációs betegségek kockázatát. A fákkal és cserjékkel is benőtt, változatos zöldfelületek fokozzák a fent felsorolt kedvező hatásokat, és a biodiverzitás fenntartását is elősegítik. **A fenntartható városok kialakítása alapvető érdeke a városi embernek, amely ma már megjelenik a városstervezési és a politikai szempontok között is.**

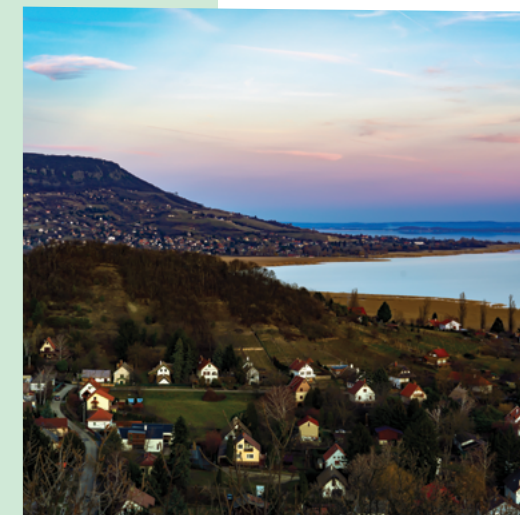
ZÖLDFELÜLET ARÁNYA A TELEPÜLÉSEKEN (%)

Hazánkban a belterületi zöldfelületek aránya átlagosan 65,5 %, a nagyvárosokban 40% alatti. (Forrás: Nösztép)

A hazai városi ökoszisztémák

Magyarországon 6,7 millió ember, a lakosság 70%-a él városi környezetben, így az állampolgárok többsége számára az elérhető zöldfelület a városi erdők, a közparkok és közkertek, az intézmények kertjei, a temetők, a vízfolyások és tavak partjai, a közlekedési területek fasorai és zöldsávjai jelentik. A zártkertek és belterületi magánkertek, bár nem látogathatók, de az esztétikai, klímakiegyenlítési és egyéb szolgáltatásaik mindenki számára pozitív hatásúak. A hazai települések egyes részein azonban a lakosság részére elérhető zöldterületek mennyisége nem kielégítő.

Mik a városi ökoszisztémákra tervezett kötelezettségek?

A városi zöldterület és a városi lombkorona-fedettség csökkenésének megállítása 2030-ig. 2040-ig legalább 3%-kal, 2050-ig pedig legalább 5%-kal növekedjen a városi zöldterület teljes nemzeti kiterjedése. 2050-re legalább 10%-os városi lombkorona-fedettséget kell elérni; és növekednie kell az épületekbe, valamint infrastruktúrákba integrált városi zöldfelületnek.

MILYEN FELADATOKKAL JÁR EZ?

Megtörtént a hazai városi zöldterület- és lombkorona-lefedettség felmérése a NÖSZTÉP és Zöldinfrastruktúra projektek keretében, így ezeket az adatokat csak aktualizálni szükséges. Szükséges kijelölni azokat a területeket, ahol nem megfelelő a zöldterület-ellátottság vagy lombkorona-lefedettség, és leginkább szükség lenne azok biztosítására. Szükséges lenne kidolgozni a megfelelő módszereket, monitorozási rendszereket, támogatási struktúrát, jogi környezetet és elősegíteni a társadalmi támogatottságot a zöldfelületek mennyiségének és minőségének növelésére.

MIÉRT VAN SZÜKSÉG A VÍZI ÉS VIZES ÖKOSZISZTÉMÁK HELYREÁLLÍTÁSÁRA?

Víz nélkül nincs élet, ezért a folyó- és állóvizek, valamint a felszín alatti vizek védelme és helyreállításuk kiemelt nemzetstratégiai kérdés. Hazánk folyóvízi vízkészletének 90%-a külföldről érkezik, a megújuló vízkészletek aránya pedig az egyik legalacsonyabb az EU-ban. A klímaváltozás és az emberi vízhasználat fokozódása együtt a térség kiszáradásához vezet. Az aszály a mezőgazdaságot is súlyosan érinti, sok helyre nem tudnak öntözővizet biztosítani. A vízi és vizes élőhelyek helyreállítása és fenntartható használata nélkülözhetetlen a biodiverzitás és ökoszisztéma-funkciók, illetve -szolgáltatások megőrzéséhez, továbbá a klímaváltozás negatív hatásainak regionális léptékű mérsékléséhez.

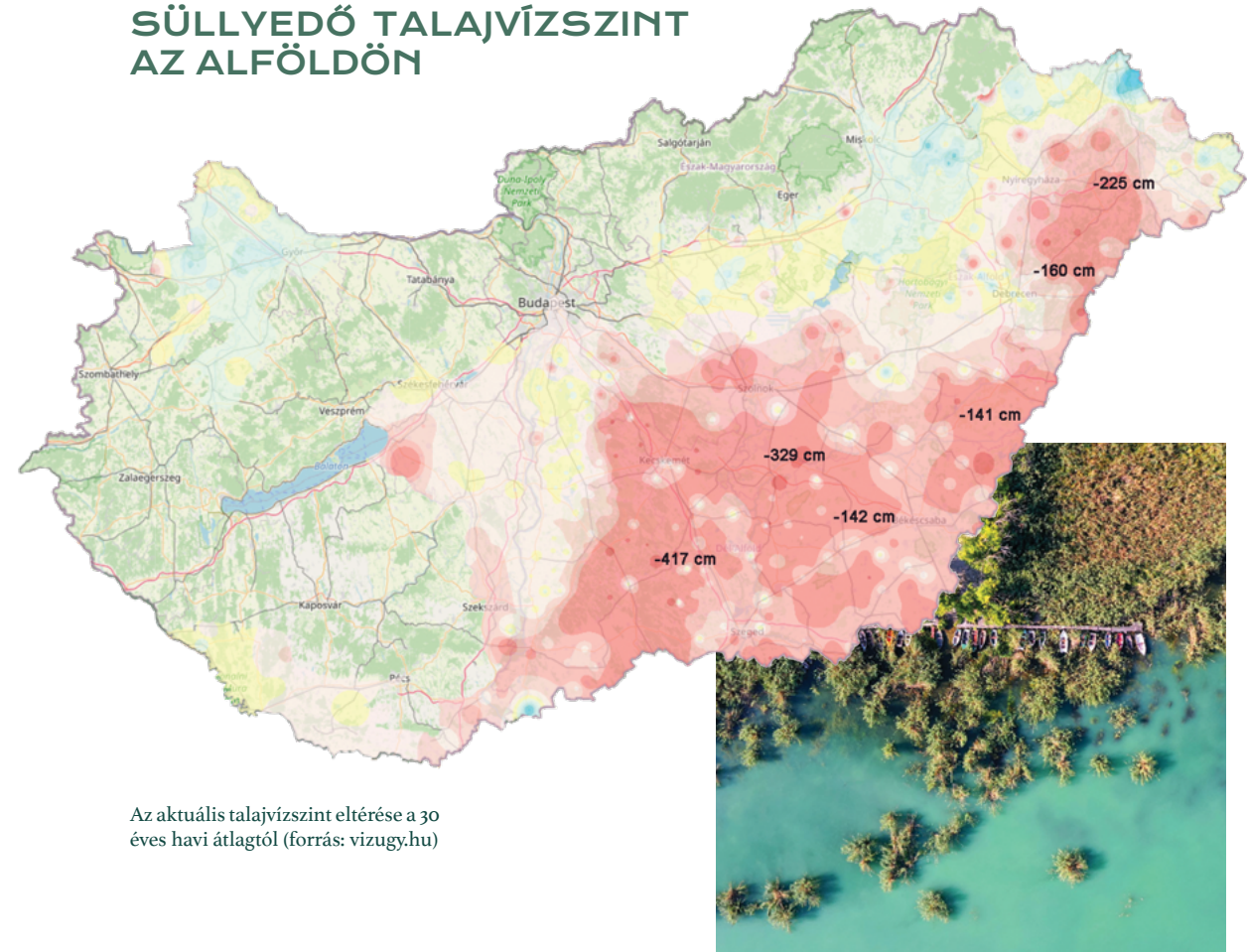
A hazai vízi és vizes ökoszisztémák állapota

A vízrendezések előtt hazánk területének 45%-a volt időszakos és állandó, folyó- és állóvizekkel érintett. Ma e területek nagy része (>70%) mezőgazdasági használat alatt áll, de ezek egy része árvizekkel és belvizekkel veszélyeztetett. Ugyanakkor vízfolyásaink több mint egyharmada

nyárra teljesen kiszárad, a víztesteknek pedig csak mintegy 11,2%-a felel meg a minimálisan elvárt jó ökológiai állapotnak. A Kárpát-medence hidrogeológiája következtében kialakult különleges vizes élőhelyek, mint például a szikes tavak, a lápok és a holtmedrek csak kis számban maradtak fenn. Közülük a szikesek unikálisak Európában, amiket csak hazánkban lehet megőrizni és helyreállítani.

SÜLLYEDŐ TALAJVÍZSZINT AZ ALFÖLDÖN

Az aktuális talajvízszint eltérése a 30 éves havi átlagtól (forrás: vizugy.hu)

Pusztuló nádasok a Balatonon

Mik a folyóvizekre és ártéri ökoszisztémákra tervezett kötelezettségek?

A közösségi jelentőségű, rossz állapotban lévő vizes élőhelyekre a Víz Keretirányelv előírásai mellett ugyanazok a kötelezettségek vonatkoznak, mint a szárazföldi ökoszisztémákra. Kiemelt cél, hogy Európában legalább 25 000 km szabad folyású folyó alakuljon ki. További cél a kapcsolódó árterek természetes funkcióinak (pl. biodiverzitás-megőrzés, árvízvédelem) helyreállítása.

MILYEN FELADATOKKAL JÁR EZ?

A vizes élőhelyek helyreállítása csak a vízgyűjtő terület egészének figyelembevételével, a területhasználát átalakításával, a kezelési módok és vízgazdálkodás megváltoztatásával érhető el. Országos léptékben szükséges a vízgazdálkodás, a földhasználat és a felszín alatti vízkészletek használatának felülvizsgálata. A vízgyűjtő területeken ki kell jelölni a vízmegtartásra és a víz elszivárgására legalkalmasabb helyszíneket. Az állóvizeken optimalizálni kell a gazdasági és rekreációs tevékenységek intenzitását. A folyóvizeken be kell azonosítani az átjárhatóság akadályait, valamint azokat a folyószakaszokat, ahol a legfontosabb az ártéri funkciók helyreállítása. Mindehhez ki kell dolgozni és összeegyeztetni a megfelelő vízrendezési, fenntartási és monitorozási módszereket, a támogatási és kompenzációs struktúrát, a jogi- és hatósági környezetet és ezek társadalmi támogatottságát.

MIÉRT VAN SZÜKSÉG A BEPORZÓKÖZÖSSÉGEK HELYREÁLLÍTÁSÁRA?

A növények szaporodását segítve a beporzóknak fontos szerepük van a szárazföldi ökoszisztémák fennmaradásában, valamint az emberek egészséges élelmiszerekkel való folyamatos ellátásában. A virágos növények négyötöde legalább részben igényli a beporzókat, és csak a mezőgazdasági termeléshez való hozzájárulásuk Európában a becslések szerint legalább évi 5 milliárd euro. A beporzók számának drámai csökkenése dominó-hatást válthat ki, amely a növények sokféleségének csökkenésén át egész ökoszisztémákra kiterjed, a tápláléklánc más növény- és állatfajainak elvesztéséhez vezethet, és az ember számára értékes ökoszisztéma-szolgáltatásokat is veszélyezteti.

A beporzóközösségek hosszú távú változásai

A beporzó rovarok állományait számos emberi eredetű hatás éri, például az élőhelyeik eltűnése és feldarabolódása, növényvédőszeres használata, inváziós fajok terjedése, klímaváltozás és

betegségek terjedése. Az európai méhfajok 9%-a kihalással veszélyeztetett, és több mint 30%-uk esetében csökkenő trendek tapasztalhatók. A negatív trendek mindenki számára szemmel láthatóak (gondoljunk például napjaink rovarmentes szélvédőire), míg a hosszú távú, standard mintavételen alapuló monitoring programok szinte teljesen hiányoznak Kelet-Közép Európából.

A GYEPI ÉLŐHELYEKHEZ KÖTŐDŐ LEPKÉK ÁLLOMÁNYVÁLTOZÁSA

Populáció index (1991=100)

Az elmúlt 30 évben az Európai Unióban a gyepterületek lepkéinek száma 40%-kal esett vissza.
(Forrás: Európai Környezetvédelmi Ügynökség)

Mik a beporzóközössé- gekre tervezett kötelezettségek?

A rendelet külön követelményként írja elő a tagállamok számára, hogy hozzanak olyan intézkedéseket, amelyek legkésőbb 2030-ra visszafordítják a beporzók állománycsökkenését (pl. agrártájban virágsávok vetése). Mivel a beporzó rovarokkal kapcsolatos ismereteink még mindig korlátozottak, az Európai Bizottság egységes, tudományosan megalapozott módszereket dolgoz ki az állományok nyomon követésére. A legjobb beporzó monitoring megoldások fejlesztésében (a HUN-REN Ökológiai Kutatóközponton keresztül) hazánk is részt vett.

MILYEN FELADATOKKAL JÁR EZ?

A beporzó rovarok védelme és hasznos szolgáltatásaik megőrzése érdekében az élőhelyeik megóvása és helyreállítása, valamint az ökológikusabb, talajkímélő gazdálkodási módszerek és a nem specifikus vegyszerhasználat csökkentése lenne kívánatos. A beporzó rovarok változásainak folyamatos nyomon követése érdekében megfelelő módszereket szükséges fejleszteni a hazai állományok becslésére és a trendek nyomon követésére. Felmérések és kísérletek szükségesek annak érdekében, hogy a beporzó-közösségek csökkenését visszafordító lokális megoldásokat megtaláljunk.

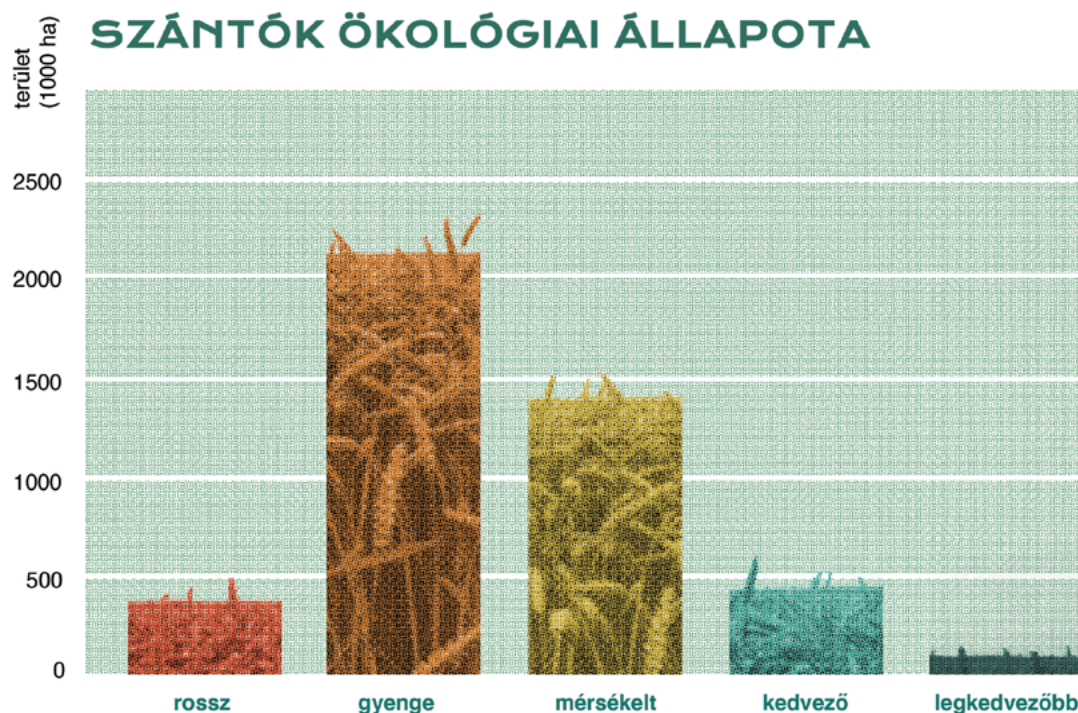
MIÉRT VAN SZÜKSÉG A MEZŐGAZDASÁGI ÖKOSZISZ- TÉMÁK HELYREÁLLÍTÁSÁRA?

Magyarország mezőgazdasági területe mintegy 5 millió hektár, ennek 82%-át szántóként, 15%-át gyepeként hasznosítják. A mezőgazdasági területek és ezen belül a gyepek kiterjedése az elmúlt évtizedekben jelentősen csökkent. A nagyobb terméshozam elérése érdekében jellemzően rendszeres növényvédőszer használat mellett intenzív gazdálkodás folyik, amely gyakran nem illeszkedik a termőhelyi adottságokhoz (pl. erőltetett szántóföldi művelés). A vegyszerhasználat nem kizárólag a kártevőket pusztítja, jelentős negatív hatása van a környező táj és vizek teljes élővilágára és az emberre. A nagytáblás szántók preferálása miatt csökken a nem termelő táji elemek aránya, melyek biodiverzitásvédelmi funkcióik mellett jelentős mikroklimatikus és talajvédelmi hatással is bírnak. A gyepterületeket elsősorban legeltetés és kaszálás céljára hasznosítják. A megfelelő mennyiségű és minőségű legelőterület hosszú távú biztosítása csak akkor lehetséges, ha a gyepek természeti állapota és kiterjedése kielégítő. Az extenzíven, kisebb intenzitással legeltetett, vagy mozaikosan, térben és időben változatosan kaszált gyepek növény- és állatvilága alkalmas egy stabil és diverz rendszer hosszú távú fenntartására.

A hazai mezőgazdasági ökoszisztémák állapota

A hazai szántók nagyobb része rossz ökológiai állapotban (1-2. kategória) van, kevésbé alkalmas a biológiai sokféleség fenntartására: alacsony a térbeli változatosság, jellemzőek a homogén növénykultúrák, a pihentetés hiánya és a természet szerű területek alacsony aránya. (Forrás: Nösztép)

A MEZŐGAZDASÁGI ÉLŐHELYEKHEZ KÖTÖDŐ MADÁRFAJOK ÁLLOMÁNYVÁLTOZÁSA

Populáció index (2000=100%)

A mezőgazdasági tájak fő biodiverzitás-indexe, a mezőgazdasági madárindex csökkenő tendenciát mutat hazánkban. (Forrás: MME)

Mik a mezőgazdasági ökoszisztémákra tervezett kötelezettségek?

A tervezet szerint növelni kell a mezőgazdasági területek diverzitását. A mezőgazdasági ökoszisztémák mérendő indikátorai: a madárközösségek természeti állapota, a gyepekben élő lepkék diverzitása, a szántóföldi talajok szerves szénkészlete és az agrártájba ágyazott nem művelt, diverz területek aránya.

MILYEN FELADATOKKAL JÁR EZ?

A javulás érdekében természetkímélő gazdálkodási szemlélet és a regeneratív mezőgazdasági termelés előmozdítása lenne szükséges. Növelni kellene az agrártájba ágyazott természetközeli területek (pl. fasorok, cserjesávok, időszakos vizes élőhelyek) arányát, támogatni a talajkímélő és természetbarát földhasználati módszerek alkalmazását. Szükséges továbbá meghatározni, hogy hol, milyen módszerekkel lehet javítani a mezőgazdasági tájak diverzitását.

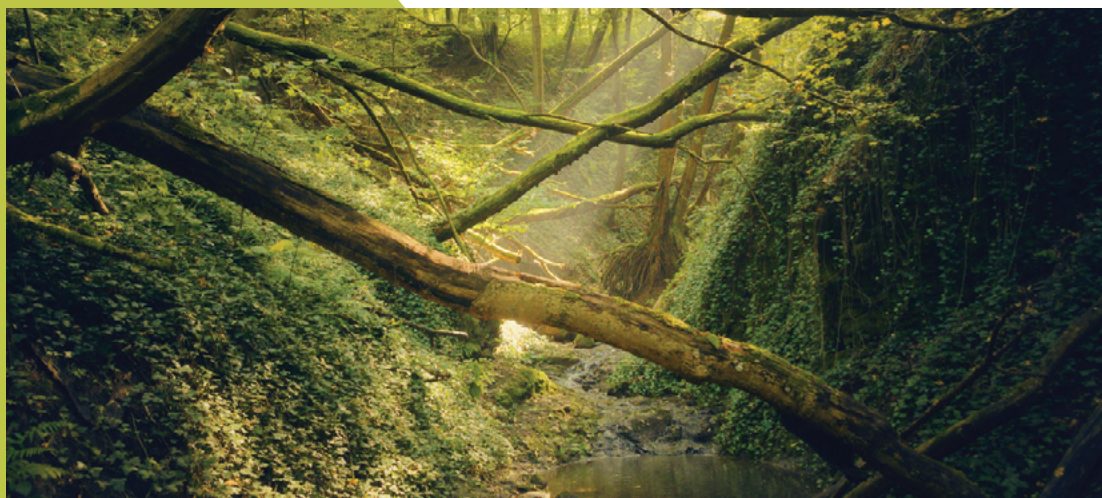
MIÉRT VAN SZÜKSÉG AZ ERDEI ÖKOSZISZTÉMÁK HELYREÁLLÍTÁSÁRA?

Az erdei ökoszisztémák sokrétűen járulnak hozzá életünk fenntartásához. Napjainkban az erdők klímavédelmi szolgáltatásának kiemelt jelentősége van, emellett az erdő csökkenti az árvízveszélyt, a talajeróziót, tisztítja és hűti a levegőt, faanyagot biztosít, őrzi a biológiai sokféleséget, és rekreációs lehetőséget nyújt. E szolgáltatások minősége függ az erdők állapotától, ezért fontos, hogy a leromlott erdei élőhelyeket helyreállítsuk, és a természetközeli erdőket megvédjük. Egy természetközeli erdő őshonos, a termőhelynek megfelelő fa-, cserje- és lágyszárú fajokból áll. Szerkezete, fajösszetétele változatos, többféle korosztályból áll, nagy mennyiségű fekvő és álló holtfát tartalmaz, és számos idős faegyed és fához köthető erdei mikroélelőhely található benne.

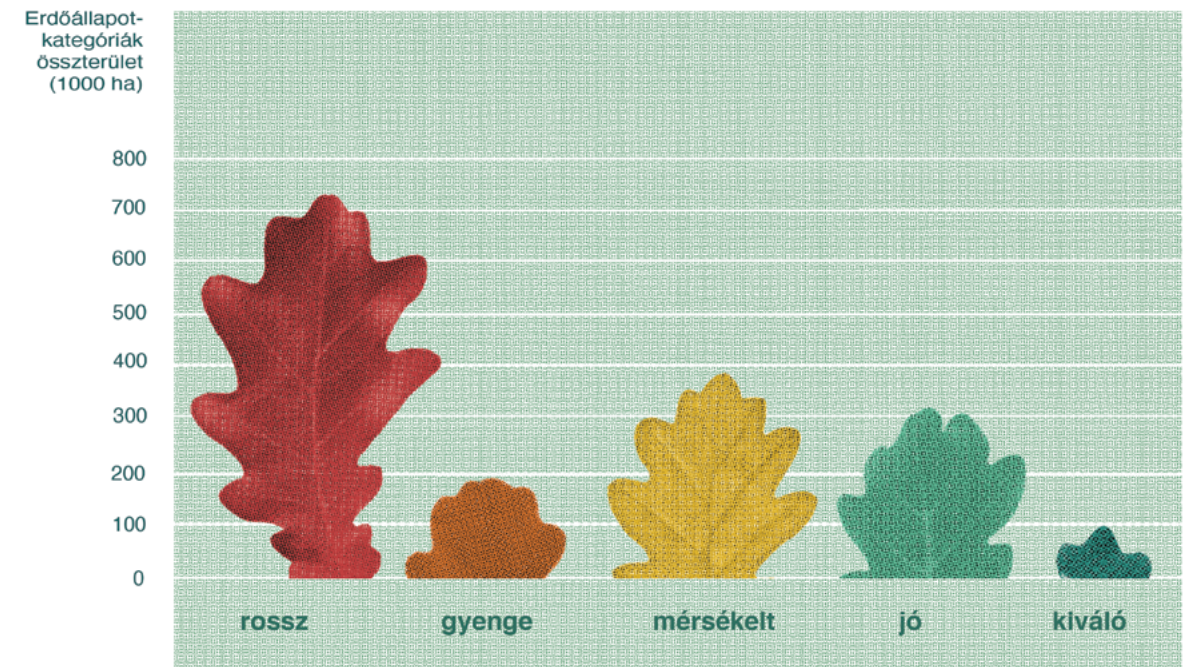

A hazai erdei ökoszisztémák állapota

Hazánkban az erdők területe 2 millió hektár körüli. Az erdőállományok több mint 40%-a jellemzően idegenhonos fafajokból (nemes nyár, akác, fenyő) álló ültetvény. Az ilyen, többnyire rövid vágásfordulójú ültetvények szerkezetükben homogének, fajösszetételükben szegények, természetességük alacsony. A természetközeli erdők aránya csak 37%, jellemzően tölgyfajok, bükk és gyertyán által uralt erdők. A nem védett erdők 96%-án, a védett erdők 78%-án folyik vágásos erdőgazdálkodás, ami az erdők szerkezeti homogenitását eredményezi. Még a fokozottan védett erdőterületek 48%-án is van vágásos gazdálkodásnak megfelelő művelés, ami hosszabb távon az állapotuk leromlásával jár. A természetes folyamatokra jobban építő örökterdő üzem mód egyre nagyobb teret nyer, de részaránya még csak 1,5 % körül van.

ERDŐK ÉS ÜLTETVÉNYEK ÖKOLÓGIA ÁLLAPOTA

A hazai erdőállapot-értékelés szerint a legrosszabb állapotú erdőterületek aránya a legnagyobb, kb. 40% (Forrás: Nösztép).

Mik az erdei ökoszisztémákra tervezett kötelezettségek?

Növelni kell az erdei élőhelyek szerkezeti és faji diverzitását. Ennek egyik mérendő indikátora az erdei madarak természetvédelmi állapota. További hat indikátor pedig választható az alábbiak közül: álló holtfa és fekvő holtfa mennyisége, változatos korszerkezetű és őshonos fajok által dominált erdők aránya, az erdők összekapcsoltsága, szerves szénkészlet, fafajok sokfélesége.

MILYEN FELADATOKKAL JÁR EZ?

A természetes folyamatokra építő, hosszú távon fenntartható erdőgazdálkodási szemlélet és a védett területeken a természetvédelmi erdőkezelés előmozdítása lenne szükséges. Növelni kellene az őshonos fafajok és az örökterdő üzem mód arányát, a fajösszetétel és korszerkezet változatosságát, az erdők összekapcsoltságát, ill. a holtfa mennyiségét. Szükséges kiválasztani az országosan mérendő indikátorokat, és meghatározni azok aktuális értékeit, továbbá meghatározni, hogy hol, milyen módszerekkel lehet javítani az erdei élőhelyek diverzitását.

MIT TEHETNEK A HAZAI POLITIKAI DÖNTÉSHOZÓK

annak érdekében,
hogy a helyreállítási kezdeményezések a
természet és az emberek számára előnyö-
sek legyenek?

1

Támogassák és fogadják el az új európai jogszabályt, és biztosítsák az életbe lépett jogszabály végrehajtását az ökoszisztémák helyreállításának támogatása érdekében, az érdekelt felekkel konzultálva.

2

Támogassák a nemzetközi célok és célkitűzések beépítését a hazai jogrendszerbe, mint például a 2030-ig szóló fenntartható fejlődési menetrend, a riói egyezmény, a párizsi megállapodás és a földi élet fenntartására irányuló egyéb globális kezdeményezések.

3

Biztosítsák az ökoszisztémák helyreállítását érintő különböző jogszabályi területek harmonizációját.

4

Vizsgálják felül a mezőgazdasági, erdészeti és egyéb pénzügyi forrásokat és ösztönzőket, hogy azok támogassák a természetbarátabb gazdálkodásra való átállást, és biztosítsák, hogy a helyreállítási tevékenységek is részesülhessenek ezekből a forrásokból.

5

Támogassák a helyreállítási kezdeményezéseket direkt kormányzati finanszírozással, és segítsék elő az európai finanszírozási lehetőségek kihasználását a pályázati rendszerek önrésztételének biztosításával és a pályázatokban való részvétel adminisztratív támogatásával.

6

Segítsék az élőhelyek állapotát és a biodiverzitást érintő döntések során a felmerülő érdekellentétek feltárását, a reális kompromisszumok megkeresését és megvalósítását, mindezt az érdekelt felek széles körű, méltányos és hatékony képviseletével és részvételével.

7

Az élőhelyeket és a biodiverzitást érintő döntések kialakítása és végrehajtása során támaszkodjanak a magyarországi ökoszisztémák állapotát leíró aktuális adatokra, az ökológia tudományterület releváns eredményeire és szaktanácsára.

Felhasznált irodalom és további információk

Agrárminisztérium 2021: A zöldinfrastruktúra megőrzését és fejlesztését biztosító stratégiai keretek és fejlesztési célok, prioritások meghatározása, országos szintű alkalmazása (KEHOP-4.3.0-VEKOP-15-2016-0001 azonosítószámú projekt). Budapest. <https://termeszetem.hu/hu/zoldinfrastruktura/kiadvanyok-1>

Báldi, A., Pellaton, R., Bihaly, Á.D., Szigeti, V., Lellei-Kovács, E., Máté, A., Sárospataki, M., Soltész, Z., Somay, L. & Kovács-Hostyánszki, A. (2022). Improving ecosystem services in farmlands: beginning of a long-term ecological study with restored flower-rich grasslands. *Ecosystem Health and Sustainability* 8: 2090449. <https://doi.org/10.1080/20964129.2022.2090449>

Biró, M., Molnár, Z., Öllerer, K., Demeter, L., & Bölöni, J. (2022). Behind the general pattern of forest loss and gain: A long-term assessment of semi-natural and secondary forest cover change at country level. *Landscape and Urban Planning*, 220, 104334.

Bölöni, J., Aszalós, R., Frank, T., Ódor, P. 2021. Forest type matters: Global review about the structure of oak dominated old-growth temperate forests. *Forest Ecology and Management* 500: 119629. <https://doi.org/10.1016/j.foreco.2021.119629>

Carrizo SF, Lengyel Sz, Kapusi F, Szabolcs M, Kasperidus HD, Scholz M, Markovic D, Freyhof J, Cid N, Cardoso AC, Darwall W. 2017. Critical catchments for freshwater biodiversity conservation in Europe: identification, prioritisation and gap-analysis. *Journal of Applied Ecology* 54: 1209-1218.

EASAC 2022. Regenerative agriculture in Europe A critical analysis of contributions to European Union Farm to Fork and Biodiversity Strategies. EASAC policy report. [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefndmkaj/https://easac.eu/fileadmin/PDF_reports_statements/Regenerative_Agriculture/EASAC_RegAgri_Web_290422.pdf](https://easac.eu/fileadmin/PDF_reports_statements/Regenerative_Agriculture/EASAC_RegAgri_Web_290422.pdf)

Európai Bizottság. Javaslat AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS RENDELETE a természet helyreállításáról. Brüsszel, 2022.6.22. COM(2022) 304 final 2022/0195 (COD)

Gann, G. D., McDonald, T., Walder, B., Aronson, J., Nelson, C. R., Jonson, J., Hallett, J. G., Eisenberg, C., Guariguata, M. R., Liu, J., Hua, F., Echeverría, C., Gonzales, E., Shaw, N., Decler, K. és Dixon, K. W.(2019): Az ökológiai helyreállítás gyakorlatának nemzetközi irányelvei és szabványai. SER

<https://ecolres.hun-ren.hu/kutatas/#fenntarthato>

Tanács E. és Kisné Fodor Livia (szerk). 2021. A hazai ökoszisztémák állapota. Agrárminisztérium, Budapest. <https://termeszetem.hu/hu/documents/categories/okoszisztema-allapot>

Kovács-Hostyánszki, A. (2019). Beporzók, beporzás, élelmiszertermelés–az IPBES első tematikus tanulmányának fő üzenetei. *Természetvédelmi Közlemények*, 25, 142-156.

Kovács-Hostyánszki, A., Aszalós, R., Batáry, P., Deák, B., Halassy, M., Török, E., ... & Valkó, O. (2023). Beporzó-barát városok. ELKH Ökológiai Kutatóközpont

Tardy J. (ed.) 2007. A magyarországi vadzvízek világa. Hazánk ramsari területei. Budapest, Alexandra Publishing House. ISBN: 978-963-370-195-9

KIADTA: HUN-REN Ökológiai Kutatóközpont

SZERKESZTETTE: Halassy Melinda

ISBN 978-615-6375-18-6

Hazánk természeti állapotának javítása :

Miért fontos a természet-helyreállítási rendelet? :

Szakpolitikai összefoglaló

SZERZŐK:

Aszalós Réka

Boros Emil

Gallé Róbert

Halassy Melinda

Lukács Balázs

Szigeti Viktor

Török Katalin

LEKTORÁLTA:

Molnár Zsolt

Tanács Eszter

Valkó Orsolya

Podmaniczky László

Tóth Péter

Zagyva Tünde Andrea

DESIGN

ÉS GRAFIKA:

Ónya-Oláh Dóra

A kiadvány megjelenését az MTA Fenntartható Fejlődés és Technológiák Nemzeti Program Fenntartható Technológiák alprogram támogatta.

